

בית ישראל אתם

יוצא לאור ליומא דהילולא של נ"ק הרבי הבית ישראל זי"ע

ב' אדר תש"פ

שפתותיו דונבות

כ"ק אאז"ל אמר זמן קצר לפני הסתלקותו שחודש אדר הוא יארציט של צדיקים, בב' אדר היא"צ של הבית ישראל זי"ע, בי"ח אדר היא"צ של הרבי ת' העניך מאלכסנדר זי"ע, בכ"ג אדר היא"צ של החידושי הרי"מ זי"ע [יום ט"ז בחודש היה כמוס במחשבתו], כשהסתכלו עליו להבין פשר הדברים, חיך כ"ק אאז"ל והשיאם לדבר אחר.

איתא (ע' קדושין יג. וע' רש"י יבמות קכב). שלאחר פטירתו של צדיק נתאספו לנקיטתו לשמועתו, כלומר לחזור על הדברים שאמר ולסדרם. ובפשטות המכוון להלכות שנאמרו על ידו בחייו. אבל יתכן לפרש ביותר עומק, שהכוונה על כח השמיעה שהשריש, והרי המבוגרים שבחבורה שזוכרים את קולו של הרבי הבית ישראל זי"ע, והיותר צעירים שזוכרים את קולו של כ"ק אאז"ל, זיי האבען געריסען און געפענט יודישע הערצער און מגלה געווען די גוטע רצונות וואס זענען דא אין יעדער אידישע נפש, כל עבודתם היתה - והכן לבכם אליך. וזה התכלית של יומא דהילולא, להתקבץ יחד, ולחזור על השמועות של הצדיק, גוט דערהערען וואס ער האט געפאדערט, ואז אם שמוע תשמע, אם תשמע בישן - כח השמיעה שהושרש כך, תשמע בחדש, וחז"ל אמרו ששפתותיו דובכות בקבר, ולא רק שפתותיו במקום שאינו נראה לעינים, אלא דובכות ומעוררות בלב כל אחד שמעמיק בשמועותיו ודברותיו שאמר. וזה מה שדייקו חז"ל בלשונם 'משמיעין' על השקלים, ולא אמרו מכריזין, כי משמיעין היינו פועל יוצא, מ'זאל דערהערען - שיהיו שומעים ומקבלים. וזה הענין שחודש אדר הוא זמן של יא"צ של צדיקים, כי 'משמיעין' על השקלים, שנשמע היטב - לגלות ולעורר די גוטע רצונות שבלכות בני ישראל. והרי כל ענין קריאת המגילה הוא 'ונשמע פתגם המלך', מ'זאל גוט דערהערען מה הקב"ה - מלכו של עולם - דורש מעמנו.

(ס"ג משפטים טקלים תש"פ במאמר א)

לבלתי ידח ממנו נידח

עומדים אנו בשבת קודש לפני היוםא דהילולא של הרבי הבית ישראל זי"ע, כתיב (כב, א) 'אם במחלת ימצא הגנב', ואמר הבית ישראל זי"ע [ליל ש"ק משפטים תשל"א] בשם הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע לפי מה דאיתא בגמרא (ברכות טג. לפי גירסת העין יעקב) 'גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי' [ודנו לפרש אם נאמר לשבח או לגנאי]. שהמימרא קאי על הרוצה להטיב דרכיו, דהנה איתא בגמרא (סנהדרין קג.) בבי מנשה שרצה לעשות תשובה, ומלאכי השרת סתמו חלונות הרקיע כדי שלא תתקבל תפלתו, ועשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע מתחת כסא הכבוד כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין, והנה אצל מנשה הרי היו חטאים קשים ביותר, ואם שם היתה חתירה מתחת כסא הכבוד, בוודאי מי שאינו כ"כ רשע שתשובתו יכולה להתקבל ע"י חתירה, וזה פירוש הפסוק 'אם במחלת ימצא הגנב' אם הגנב ממציא את עצמו וחותר פתח לעשות תשובה, הרי חותרים עבורו לקבלו בתשובה, גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי. אבל זה צריך להיות במסירות נפש, לחתור לעצמו חתירה בכדי להתקבל בתשובה, דכמו שגנב כשבא לגנוב במחלת - במסירות נפש - אין לו דמים, כמו כן כשירצה לסור מהרע, אין לו להתייאש, כי בוודאי הקב"ה יקבלו. המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנר ז"ל - שלזכרו אוי תאות כל נפש, סיפר מעשה - שיש בה כמה משמעויות, על גנב שהיה חודר לבתים בלילות דרך הארובה, פעם אחת ברדתו מהארובה ראה שהגיע לבית הרב שהיה ער בלילה ועוסק בתורה, והרבנית היתה ערה כדי לשמשו, והגנב במבוכתו אמר שבא לרב לשאול שאלה, והרבנית רחמנא מאד שאם כן אמאי הגיע דרך הארובה, ובחשבה שהגיע מן השמים לשאול - כי תורה לא בשמים הוא, הכניסה אותו לפני הרב, וכששאלו הרב מה שאלתו, אמר הגנב: רבי וויא קריכט מען ארויס פון דא, איך יוצאים מכאן. זה השאלה שכל אחד ואחד מאתנו צריך לשאול ולצעוק מנהמת לבו 'רבי, רבש"ע, וויא קריכט מען ארויס פון דא'.

ודבר זה הוא בבחינת 'הוא היה אומר' של הרבי הבית ישראל זי"ע, וצדיקים דומים לבוראם, שכל מהותו היה שהחזיק במדתו של הקב"ה לבלתי ידח ממנו נידח, ולא היה לעולמים שהרויח ממנו אנשים מבלי ליתן להם תקוה ודרך חזור, ואפילו האנשים היחידים - שאפשר לספור אותם אפילו על כף יד אחת - שהרחיק מבית המדרש, לא היה לכבוד עצמו בגלוי, ולא לכבוד עצמו באיטאל של כבוד שמים, אלא אך ורק כשחשש שאחרים יכולים ללמוד מדרכיהם לרעה, וגם להם אמר שיבואו דרך הפתח הקטן למטבח דירתו מרח' מלכי ישראל. כי תמיד בכל מצב שהוא יש דרך לצאת ולהתרחק מהרע וליכנס לטוב, במסירות נפש, ואין לוותר כלל, ואפילו אם נזרק מהדלת, חותרים ונכנסים דרך החלון, אפום מחתרתא רחמנא קרי.

(ס"ג משפטים טקלים תש"פ במאמר ב)

בית ישראל אתם

מיר האבען זוכה געווען אין דער דור לקיום מעין די נבואה פון הנביא יחזקאל נאך די חורבן, די נביא זאגט (לו, לו-לח): כה אמר ה' אלקים עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם, ארבה אותם כצאן אדם, כצאן קדשים, כצאן ירושלים במועדיה, כן תהיינה הערים החרות מלאות צאן אדם, וידעו כי אני ה'. ארבה אותם כצאן אדם - ווער וואלט זיך גערעכענט נאכען מלחמה, ס'איז געבליבען שרידים, אחד מעיר ושנים ממשפחה, אודים מוצלים מאש, צובראכענע, צוקלאפטע, מענטשען וואס זייער וועלט איז צופאלן, און אונז שטייען היינט און מ'זעהט... 'ארבה אותם כצאן אדם'.

און נישט נאר אין כמות, אין איכות אויך, 'כצאן קדשים', אין א פונסטערען דור, וואס די השחתה רח"ל איז געווארען א לעבען'ס וועג, וואס פון ארום קאכט א וועלט פון תאוות, שטייען זיי וויא א פעסטונג פון קדושה, א מויער פון טהרה, זיי ווערען נישט פארבלינדעט פון פאלטשען גלאנץ פון די וועלט ארום, זיי זענען לומדי תורה בטהרה. און אפשר קען מען בעסער ארויסדרוקען דאס מיט די ווערטער פון נביא יחזקאל (לד, לא) 'ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם', זאגט די תרגום דארטען 'ואתן צאני' - 'ואתון עמי עם דאתקרי שמי עליהון' - **בית ישראל אתון**, א פרעמדע - וועט דאס נישט פארשטיין, אבער מ'זיצט דאך מיט א היימישע עולם, **'בית ישראל אתם'** - וואס ער האט געפאדערט, וואס ער האט געמאנט, אונז זענען דאך זיינע זעלנער.

און ווער האט אונז אויף געשטעלט די דור, רבותינו שבארץ ישראל, צום ערשט וויא דער רבי (שליט"א) [הפני מנחם זי"ע] האט דערמאנט, די אמרי אמת זי"ע, ער האט געזייגט אין ארץ ישראל, ער האט געאקערט אין ארץ ישראל, מייסד געווען שטיבלעך, געשיקט חסידים, מייסד געווען 'ישיבת שפת אמת' - דער שטאם פון אלע גערער מוסדות. און נאָכער די **בית ישראל זי"ע**, וויא די גמרא זאגט אין שבת ע"ה 'תנא בארץ ישראל קאי דורעי והדר כרבי', נאך מען זייעט איז נישט צעגונג - אין ארץ ישראל, מ'דארף אכטונג אויף די זרעים - זאגט רש"י - זיי זאלען נישט אָטעל ווערען, מ'דארף זיי פארדעקען, נאך ס'איז שוין געווען די בלימעלעך, האט די **בית ישראל זי"ע** אכטונג געגעבען אז קיין ווינט זאל זיי נישט צוברעכען.

(כנס האידוה כ"ד טבת תשנ"ה)

שלא תשתכח תורה מישראל

[נאמר בש"ק פרשת נשא בלימוד ספה"ק בית ישראל נשא תשי"ב מאמר ד']

וזהו מה דאיתא בגמרא (כתובות קג:) שרבי חנינא אמר 'דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפול', 'מהדרנא' הכוונה שאפשר לחזור למחשבה ולתעורר בתשובה, שלא תשתכח תורה מישראל, ע"י פלפול התורה, דהיינו גם כפשוטו בלימוד התורה ביגיעה ובפלפול, וגם מה שהאדם מוסיף מדיליה תורה חדשה, נזירות ופרישות מענייני עוה"ז, ובירושלמי (סוף מס' הוריות) קורא ל'עוקר הרים' שבבבלי 'פלפול', והרי יצר הרע נדמה כהר לצדיקים המתגברים עליו, ואכן מתישין כהו בפלפולה של תורה [וזהו מה שאמרו בגמרא (לח) שפלפול התורה ניתנה למרע"ה ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל, דהיינו שמסר כח זה לבנ"י]. וגם אם נפל האדם, עליו להתחזק ולקבל על עצמו מחדש, כמו שמצינו בנזיר שהימים הראשונים יפלו, ואח"כ יכול לגמור ימי נזירותו, ונעשה שוב תורה.

ולכן אמר רב הונא שדבר זה הוא מהני מילי מעלייתא דאמר רב, שהכין את בני"ל ימים הגלות הקשים, איך יוכלו להחזיק מעמד. וכן איתא שם בגמרא שרשב"י אמר 'ח"ו שתשתכח תורה מישראל', ואין כאן מחלוקת, אלא הבטחה שע"י העצות של קידוש דברי הרשות יחזיקו מעמד אף בדורות הנמוכים, בעקבתא דמשיחא, להתגבר על היצר ועל כל התאוות מבחוץ המשכיחים מהאדם תכלית לימוד התורה, שלא תשתכח קדושת התורה מישראל.

♦ ♦ ♦

עוד עצה שלא תשתכח תורה מישראל נרמז שם בהמשך דברי הגמרא, כשנכנסו רבתינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר (עמוס ה, יא) 'הנה ימים באים נאם ה' אלקים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה', כלומר על ידי שמעוררים רעבון וצמאון לתורה, הרי זה מטייע שלא תשתכח המטרה והתכלית של לימוד התורה, ועצה זו לעורר רצון לתורה ויראה אין האדם יכול להיפטר ממנה ולומר שלא היה באפשרותו, וכמ"ש כ"ק אאז"ל (ע"י פני מנחם בראשית עמ' 1 ועוד) בשם האמרי אמת זי"ע לפרש מ"ש 'אין לך דבר העומד בפני הרצון', שאין שום דבר המונע מהאדם לרצות ולחשוק בטוב, כי לרצות יכול כל אחד, ואם נעורר חשק ותשוקה לתורה ויראת שמים, נוכל להתגבר על היצר, שלא תשתכח ח"ו תורה מישראל.

♦ ♦ ♦

ודברים אלו ראינו אצל הרבי הבית ישראל זי"ע, מצד אחד התביעה לפרישות מהבלי עוה"ז, ומאידך התשוקה והחשק לתורה ויראה, והלהט דקדושה, ובהו צריכים לידבק כדי שלא תשתכח תורה מישראל, ומרומז במה דאמרין 'אמר רב', כי לא רב שמו אלא רבי אבא, אלא נקרא רב ע"ש שהיה 'רבינו הגדול' כדקרינן ליה לרב בכ"מ בש"ס, 'אמר רב' הוא הרב והמורה דרך שבכל דור ודור זועק ראו הוזהרתם שעתידיה תורה שתשתכח, אם לא תחפשו עצות

ומבאר הבית ישראל זי"ע שהכוונה של רב שגילה דבר זה שעתידיה תורה להשתכח, היתה להזהיר ולעורר על כך, שאכן יהיו נסיגות שעתידיה התורה על ידם ח"ו להשתכח, ואם האדם חושש ויודע שהתורה יכולה להשתכח ממנו אזי הוא מחפש עצות כנגד זה, ויכול לתקן שלא יגיע לידי כך. והעצות מרומזים בדברי הגמרא שם, דילפינן שעתידיה תורה להשתכח מפסוקים דכתיב בלשון הפלאה, לרמוז על הענין של נזירות דכתיב (נשא ו, ב) 'איש כי יפלא', שע"י הפלאה זו של נזירות, פרישות מתאוות עוה"ז, דבר זה יסייע ביד האדם שלא תשתכח לימוד התורה כדבעי מישראל, כי אי אפשר להתחכם כנגד היצר ולהכניעו אלא ע"י שמקבל ע"י פרישות ונזירות, דהיינו קדש עצמך במותר לך שהוא כעין נזירות.

ועוד יותר מכך אומר הבית ישראל זי"ע, דבנזירות מצינו שעל ידי דיבור האדם נעשית תורה חדשה, וכדכתיב בפרשת נזיר 'וזאת תורת הנזיר' (שם ו, ג), 'זאת תורת הנזיר' (שם ו, כא), 'תורת ימי נזיר' (שם ועי' פני מנחם נשא עמ' 1). וכונתו, דהנה איתא בגמרא (זבחים ק"ז) 'ת"ר כל נזיר ונידב היה קרב בבמה' [רש"י - קטנה, דאלו בבמה גדולה ע"כ קרב חובת צבור, דכתיב ויעשו את הפסח בגלגל (ע"י יהושע ה, י), אלא בקטנה, ואמר דקרי נדרים ונדבות ולא חובות], שאין נזיר ונידב אין קרב בבמה, מנחה ונזירות [נזיר ונידב הוא] קריבין בבמה דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים לא קרבו יחיד אלא עולות ושלמים בלבד [לאפוקי מנחות ונזירות דלא קרבי בבמה קטנה], ובאירו האחרונים (ע"י סי' המפתח פ"א מהל' נדרים ה"י עמ' שלט טור ד"ה נ"מ וד"ה בהא) דנחלקו אם קרבנות נזיר מקרי נדבה, כיון דעצם הנזירות הוי נדבה, או חובה כי אחר שכבר התנדב וקיבל נזירות שוב הוי חובה עליו לעשות כסדר הזה, והיינו שאף שהוא נדר בנזיר, מ"מ נעשה מזה חובה ודין תורה. וזה הכח של נזיר, שעל ידי פרישות מעוה"ז הוא עושה תורה חדשה.

איתא בגמרא (שבת קלח:) 'שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבת וחדא בתורה וכו', תורה דאמר רב עתידיה תורה שתשתכח מישראל שנאמר (דברים כח, נט) 'והפלא ה' את מכותך', הפלאה זו איני יודע מהו, כשהוא אומר (ישעיה כט, יד) 'לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא' [רש"י - סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו], הוי אומר הפלאה זו תורה. ומקשה הבית ישראל זי"ע (נשא תשי"ב מאמר ד) למה אמרה רב להאי מימרא קשה שעתידיה תורה להשתכח, הרי רק בנביאים מצינו דין של כובש נבואתו, ועליהם לומר הנבואות, גם אם אין בהם בשורות טובות, וגם ע"פ רוב יש סיבה אמאי אמרו את הנבואה, לעורר לתשובה וכדו'. ותו, הרי רמי בר יחזקאל בקש מרב הונא לשמוע מהני מילי מעלייתא של רב, וכי דבר זה שעתידיה תורה להשתכח מישראל הוא מילי מעלייתא. ועוד יש להבין, הרי אנו עומדים כבר בעקבתא דמשיחא, ואדרבה רואים שיש ריבוי התורה בדור הזה, ובאמת יש תלמידי חכמים, ויוצאים ספרים חדשים עד אין קץ, ומה באמת המכוון שעתידיה תורה להשתכח מישראל.

אלא הביאור הוא שבוודאי אין הכוונה שלימוד התורה גרידא עתיד להשתכח, כי לא על לימוד התורה כשהוא כמו שאר חכמות בעלמא היתה הגזירה שישתכח, אלא על לימוד התורה מתוך רצון פנימי 'אני עבד ה' ורוצה לעשות רצון קוני', להתקרב ולידיבק בה' ע"י התורה, ושהתורה תורה לו את הדרך הנכונה בעבודת ה', כמו שאמרו חז"ל (ע"י זוה"ק ח"ג נג: ועי' מהר"ל בגי'א בראשית א, א) שכן נקראת תורה על שם שהיא מורה דרך. ותורה זו שהוא בחינת חכמת חכמיו דייקא עתידה להאבד ולהשתכח מבני ישראל בעקבתא דמשיחא, כי מחמת ריבוי החומר והגשמיות, משתכח מלכות בני ישראל התכלית ופנימיות המטרה של לימוד התורה.

אפשטותא דמשה בכל דרא ובכל נפשא

ב' אדר יומא דהילולא של כ"ק אחי הבית ישראל ז"ל חל מיד אחרי ימי השובבים המסוגלים לתיקון ולתשובה, הוא ז"ל היה רגיל לרומם את החבריה ולדרוש מהם הרבה, אבל קירב גם את הנחשלים והנופלים, והצליח לפתוח להם פתח ולמצוא מסילות בלבם להטותם מסט"א ולהכניסם לקדושה [ובלבד שלא זייקו לטובים, עד שיתרגלו להיפרד מדרכם לגמרי]. בודאי כל אחד ואחד קיבל ממנו הוא או אביו טובה ביהדות, וגם מי שלא הכירו יכול לדבוק בדרכיו ולקבל סיוע מכוחו, וכאשר איתא באמרי אמת (סוף תצוה) בשם ספר הזכות בענין מה שבפרשת תצוה - שנקראת תמיד בשבוע שחל בו ז' אדר - לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה, שזה הוא רמז שיכולין להאחו בצדיק הדור אע"פ שאין רואין אותו ואין מכירין אותו, והכח של משה רבינו נמצא בכל אחד ואחד, כי איתפשטותא דמשה בכל דרא ובכל נפשא [עכ"ל]. השי"ת יעזור שימליץ על כל ההולכים בדרכיו, שיזכו לסגל מעלות טובות ומידות טובות וקדושה, וממילא יתברכו בבני חיי ומוזני ויושעו בכל טוב סלה, וזכותו יגן עלינו ועל כל בני ישראל לטובה.

(אוצר דרשות ומאמרים פני מנחם זי"ע - ב' אדר תשנ"ג בביהמ"ד - עמ' סט)

שלהבת י-ה

הבית ישראל ז"ל היה להבת אש, עמוד האש, ונסתלק בשנת 'שלהבת', וכתוב (שה"ש ח, ו) 'שימני כחותם על לבך וגוי' רשפי אש שלהבת-ה', הרמז למה דאיתא בגמרא (סוטה יז.) איש ואשה זכו שכינה ביניהן, ופירש רש"י שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"י באשה, כחותם על לבך הוא היו"ד, קוצו של יו"ד, שצריך לשומרו כדבעי, וכאשר נשמרים בקדושה ובטהרה בשלימות אזי שמו ית' נקבע בתוכם, וכדאיתא במדרש (שה"ש פ"ד) על מה דכתיב הראובני השמעוני, שהטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א בראש התיבה ויו"ד בסופה להעיד על טהרתם, וזהו כחותם על לבך וגוי' שלהבת-ה'. הוא ז"ל הקים דור אשר גם בניהם ודורותיהם אחריהם מתנהגים והולכים באותה הדרך, כן יזכנו השי"ת הלאה.

אחר החורבן הנורא היה העולם מגושם באופן שלא הכירו כלל מקודם אף באומות העולם ומכל שכן במקלות היהודים היראים, והיו האנשים שבורי לב וסברו שלא תהיה עוד תקומה, ועם כל זאת זכה הוא ז"ל להקים באותו דור אפל בתים של אש דקדושה, שלהבת י-ה, ומסר עצמו להדריך אברכים ובחורים שיהיו שמורים בטהרה, ועל ידי זה ראו שהאש דקדושה הינה ביתר תוקף מאש הטומאה. בתחילה היו רבים שתמחו על השתדלותו בהדרכת אברכים בדברים שלא היו מורגלים בהם, אולם היה נדרש כן מאליו, ועל ידי זה העמיד בתי ישראל נאמנים שיצאו מהם דורות הממשיכים בדרך זו. ועוד זאת ראו אצלו גם את בחינת נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, כאשר הרבה פעמים נשא סבלו כדי שלא יתבייש אחד מישראל, וכל כך היה זהיר בכבוד אחרים, ואף אם אירע שהקפיד על מאן דהוא והוכיחו במשהו, היה משתדל אחר כך לפייס ולקרב. ואיתא בבית ישראל (תרומה תשי"א) בענין עין טובה לחבירו, שצריך לסבול ולהבין דעת חבירו, ועל ידי זה זוכה להבין התורה.

והנה ב' פירושים יש בפסוק זה, שלהבת של אש הגיהנום (תרגום ורש"י), או שלהבת של אהבת השי"ת (מצוד"ש), והאש דקדושה דוחה את אש הגיהנום בבחינת אש דוחה אש (יומא כא:). שלהבת האש שהיתה אצלו ז"ל, תחת גערה במבין, היתה מחייבת ותובעת כל אחד, ועוררה פחד ויראה קודם שנכנסו אליו, וכמו ששינוי (אבות פ"ב) והיו זהיר בגחלתן שלא תכוה, ורבים היו שהרגישו את חום השלהבת אף שלא השיגו מהותה, וכשם שמרגיש באור הכוכב ובחום השמש הגם שאין לנו ידיעה בתכונתם.

היה מרגלא בפומיה מאמרם ז"ל (ספרי ורש"י סו"פ עקב) עה"פ ולדבקה בו, וכי היאך אפשר לידבק בשכינה והלא אש אוכלת אש אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם, החכמים המה רבותינו הק' **הבית ישראל ז"ל** ואדמו"ר (שליט"א) [הלב שמחה ז"ל], ותלמידיהם הם אלו שיונקים מתורתו, הרמ"ם והמחנכים, ראשי ישיבות וחבורות קדושות. כל זמן ותפקידו, יש עת שצריכים להאחז בתלמידיהם, וכאשר מקימים ישיבה ובאים תלמידים חדשים יש להם להתקשר לתלמידיהם, לאותם שהסתופפו בצילם, שידעם את מהות האור והשלהבת, והם יביאו את אותו האור בכל נפש ישראל, ולכל בני ישראל היה אור במושבותם.

(מתוך אוצר דרשות ומאמרים פני מנחם זי"ע - ב' אדר תשנ"ב - עמ' גט-ס, סז)

גער בלבותיהם של ישראל

בעמדו על משמרת הקודש - בהשרישו מסגרות קבועות בהנהגה יהודית, וכן גער בלבות בני ישראל בפנימיות העבודה, באותו 'רעם' המיישר עקמומיות שבלב.

(פרשת תרומה ב' אדר תשע"ה)

לוקח נפשות חנם

איתא בבית ישראל (תרומה תשס"ו מאמר ב) על הפסוק (כו, ד) 'ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת' שהיצר פורש רשתו לצוד נפשות, וצריכים לעשות רשת כנגדו - ע"י גדרים וסייגים. הרבי זי"ע לא רק שגדר בעדו, אלא שהיה מצודתו פרושה למרחקים, ועליו נאמר (משלי יא, ל) 'לוקח נפשות חנם', שהיה צד ברשתו אנשים רחוקים תרתי משמע, הן נפשות ערטילאיות שנתרחקו מאידישקייט בגלוי, והן רחוקים הלוכשים 'שמונה בגדים' אלא שאין תוכם כברים', ובכל אחד ואחד ליבה את גחלת הקדושה, ואת כולם קרבם לעבודת השי"ת.

(פרשת תרומה ב' אדר תשע"ה)

צא וכבוש להם את הדרך

עדיין מהדהד באזנינו קול הקודש של הרבי הבית ישראל זי"ע בס"ג פרשת ויגש תשל"ז, שבועות ספורים לפני פטירתו, 'צא וכבוש להם את הדרך - איזה גבור הכובש את יצרו', זוהי התכלית והמטרה שלנו בהאי עלמא, להבין היטב שהעוה"ז אינו אלא דרך, ועי"ז לכבוש יצרנו ולהתרומם מהגשמיות (עברא דדטא ח"ב עמ' קג)

איתא בגמרא (ברכות נט.) 'לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומית שבלב', כל אחד יכול לשאול את עצמו האם נפשטה עקמומיותו בשמעו רעם, אלא בדורנו השפל והירוד אנו בבחינת מה דכתיב (ירמיה יז, ט) 'עקוב הלב מכל', העקמומיות כל כך עמוקה ואינה נפשטת בניקל, וצריך לעמול ולהתייגע הרבה לפנות הדברים המאפילים וסובבים את נקודת הלב, בכדי שהרעם יפשט את העקמומיות.

אולם הדור המבוגר שבינינו שהסתופף תחת צלו ונהנה מאורו של כ"ק הרבי הבית ישראל זי"ע ושמע את רעם דברותיו - הלא זה קול קדשו של הרבי זי"ע, אשר בדבריו הקדושים היה מפשט עקמומית שבלב, לפי ערכו והלך רוחו של כל אחד ואחד, להם יש מושג מהו רעם שמזעזע את האדם ומיישר אורחותיו, וקשה מאוד לתארו למי שלא שמעו אזניו אותו 'רעם' שפישט את עקמומית שבלב.

איתא בגמרא (יומא לט.) 'ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין וכו', והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן, עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך, יודע אני כך שסופך עתיד ליחרב'. הפירוש הפשוט הוא שרבן יוחנן בן זכאי גער בדלתות ההיכל על שהיו נפתחות, אך השפת אמת (שם) פירש באופן אחר, ופירושו היה מרגלא בפומיה דכ"ק אאז"ל שהגערה לא היתה בדלתות, אלא גער בלבות בני ישראל, והיינו שכאשר ראה סימנים רעים המורים שקרבה ובאה עת קשה, ידע והבין כי מעצמם לא יפתחו דלתות ההיכל, ורק ע"י לבותיהם של ישראל שישפרו את מעשיהם יבטלו רוע הגזירה.

ברבינו הבית ישראל זי"ע נתקיימו ב' הפירושים, הן מה שגער בדלתות ההיכל כפשוטו, שגדר פרצותיהן של ישראל וסגר דלתות הנפתחות לחול

המשך מעמ' קודם

שראינו אצלו זי"ע, שע"ז יוכלו להחזיק מעמד שלא תשתכח קדושת התורה מהם. והרי זו שאיפתו ורצונו של כל או"א, שלפחות בניו יגדלו כראוי, ולפיכך יש להשקיע בזה כוחות מרובים, לתת להם את הכלים להתמודד עם היצר, וזה ע"י שנחדיר בהם את הגדר ערוה וקדושה. והרי זה מה שתבעו מאתנו כל רבוה"ק, כל אחד בלשונו ובסגנונו, אבל כולם לדבר אחד נתכוונו להעמיד דורות של בני ישראל בקדושה ובטהרה.

(עברא דדטא ח"ב עמ' קסח-קע)

והרי זו היתה כל מהותו של הרבי זי"ע בחיים חיותו בהאי עלמא, גדר ערוה וקדושה, ואנו שעוד זכינו להנות מאורו, הלא להביט בפניו הק' בלבד היה גדר ערוה, אמנם הדור הצעיר לא זכו לזה, אבל הקדושה שהרבי הבית ישראל זי"ע החדיר בנו הוא בבחינת טופח ע"מ להטפח, ועלינו להעביר הלהט דקדושה בלב דורות הבאים, שהרי כיום יש כל כך הרבה קשיים מבית ומבחוץ, הסתרות בעבודת ה', פיתויי היצר שלא שערום אבותינו, ועלינו להחזיר בהם את אהבת ה', ואת החשק והתשוקה לתורה ויראה, את הלהט דקדושה, ואת הגדר ערוה, כפי

ודרכים איך להניצל משכחה זו, וזה ע"י שתדבקו ברבינו הגדול, ותלמדו מדרכיו. וזו עיקר המטרה של לימוד ספה"ק 'בית ישראל', כי כדי להרבות ידיעות יש הרבה ספרים אחרים, אבל עיקר המטרה היא לא ליתן למים הזידונים לכבות את האהבה להשי"ת, אלא כסדר לעורר את הניצוץ שבלב, ועי"ז לעורר תשוקה ורצון ללימוד התורה כראוי, שח"ו לא תשתכח מישראל. ועל אף שרב אינו, מ"מ ההשפעות וההארות של תורתו עדיין קיימים, ואפשר להתקשר אליהם בכל דור ודור.

יראת חטא

היום הוא יומא דהילולא של הרבי הבית ישראל זי"ע, קשה מאוד לתאר במילים את הנהגה של הרבי זי"ע, ואת ההרגשה שהיה לנו - דור שעוד זכה להנות מאורו, כי אפילו אלו שזכו להיות אצלו בחיים חיותו, כל אחד הבין וקלט את הנהגתו לפי הבנתו ומדרגתו, כי כן הוא בכל דבר רוחני, שכל אחד משיג וטועם לפי מדרגתו. ובוודאי שלא לאו של הכירוהו, קשה לתאר היטב מהות הנהגת הרבי זי"ע.

אבל מוטל עלינו למסור לדור הבא מה שזכינו לראות, ואחד מן הדברים העיקריים שהרגיש כל אחד שדרך על מפתן דלתו, היה היראת חטא שהחדיר בלב הסובבים, והרי זהו עיקר עבודת הצדיק, להחדיר בלבבות בני ישראל יראת שמים, והסיוע שהיה מהרבי ביראת חטא, היה עד כדי שהיו כאלה שאמרו דרך גוזמא שכביכול מפחדים מהרבי יותר מהקב"ה, ובוודאי חס מלומר כן, אלא שבעת נסיון לפעמים קשה להתגבר על פיתויי היצר מחמת יראת שמים בלבד, כי אז אינו גלוי כנגד עיניו את מה שהוא עתיד ליתן דין וחשבון על כל מחשבה דיבור ומעשה, ודמות דיוקנו של הרבי זי"ע, שהיוס או מחיר יראנו ויבחנו נפשו, סייע לעורר בלב יראת חטא [ועי' שבט מוסר (פ"ב אות ו') 'בבוא היצר להסיתך

לעשות עבירה, מיד תצייר לפניך צורת אדם גדול שאתה מכיר אותו ומתירא ממנו, וכו', ומהו תמונה לחשוב ולדמות נגד עיניך דשכינה כנגדך, עי"ש. ועי' מש"כ האלשי"ך הק' (ויקרא ט, כג-כד) לבאר דברי ריב"ז (ברכות כח): 'היי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם', שברכם בדבר תמיד, שגם במצב שכבר נכנס לנסיון, שאז אין הסיוע ממורא שמים, בכל זאת מורא בור' מועיל תמיד, עי"ש באורך, ובפי' למשל"ג, ז.].

והנה ידוע מה שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע לחסידיו, שרצונו מהם שלא יחטאו לא רק מחמת שאסור לחטוא, רק בעיקר מחמת שלא יהיה להם פנאי לחטוא. והרי צדיקים זי"ע הגדירו את הבית ישראל זי"ע כממשיך דרכה של קאצק, ולכן פעל בכמה וכמה אופנים שבכל זמן פנוי יהיו להוטים ועסוקים סביב הרבי ועניניו, וכל זאת כדי שלא יבואו לידי חטא. שאלתי פעם את אחד המשמשים בק' מדוע עשה הרבי עסק גדול מאגודת ההושענות לאחר חביטת הערבה, והרי ב'חדר' שלנו בפולין אצל רבוה"ק לא נהגו לעשות עסק מדברים אלו, והשיב לי דבר אמת, שהרבי הוא 'סוחר', וכל מקום שבידו להרוויח הרי הוא מנצל את ההזדמנות להגדיל העסק והלהיטות, להמשיך העולם

אחריו כחבלי אדם ובעבותות אהבה, ועי"ז יכל לקרב לבם לאביהם שבשמים.

הן אמת שהרה"ק מקאצק זי"ע לא התכוון לסידור לוח זמנים צפוף סביב השעון, שעל ידי זה מחמת חוסר זמן פנוי לא יגיעו לידי חטא, אלא שכאשר עיסוקו בתורה ומצוות הוא כראוי, מתרומם מכל הבלי עולם הזה, ואין לבו נמשך להתפתות בדברי היצר (עי' עברא דדשא ח"א עמ' רטו). אולם בכל זאת הרבי זי"ע ראה אז צורך השעה, להחדיר יראת חטא לכל אחד לפי מדרגתו, ובוודאי היו בעלי נפש בדרגה מרוממת יותר, אך הרבי זי"ע, לוקח נפשות חכם, ניצל כל דרך שיכל, שלא יבוא שום אדם בכל מדרגה שהוא לידי חטא.

והנה כל זה היה בשעתו כשהיה בחיים חיותו אתנו בהאי עלמא, כשנתקיים בנו תחת גערה במבין, אולם כיום שאין לנו את גערותו ומבטו של הרבי זי"ע, על כל אחד לעבוד להחדיר בלבו יראת חטא ויראת שמים, והרי יראה היא אחת משש מצוות תמידיות, ועל האדם לעורר בלבו הידיעה וההרגשה שהוא עומד לפני המלך, ועי"ז יוכל להתגבר על פיתויי היצר, כי איך יעשה כנגד דבר ה' הוראהו בכל רגע ורגע.

(עברא דדשא ח"ב עמ' צו-צח)

בתמיהת הבית ישראל זי"ע בענין דשלב"ל

ישראל זי"ע שיש ליקח לעצמו דרך בעבודת ה', שאם השני יכול לעשות דבר מה, גם בידו לעשות כן (ועי' שפ"א שלא תרל"ח ד"ה בפסוק בסוגריים). לפעמים בחור או אברך רואה מדה טובה או מעלה רוחנית אצל הזולת, ומקנא שהוא לא זכה לכך, והאמת היא שאין צריך לקנאות כלל, אלא אדרבה ללמוד ממנו איך גם הוא יכול להתנהג כך, עי" שיתבונן שכמו שהשני הצליח להתגבר על הקשיים שהיו לו וישיג את אותו דבר, כמו"כ גם הוא אם ירצה יוכל להתגבר על הקשיים שיש לו ולהשיג את אותו דבר. וזהו 'קנאת סופרים' שאמרו עליה 'תרבה חכמה' (ב"ב כא), שגם הוא יזכה (עי' ארחות צדיקים שער הקנאה). וכן יש לפרש מ"ש בתפילת הרבי ר' אלימלך זי"ע 'שנראה כל אחד מעלת חברינו' שנראה אין המכון רק להרבות בשבח החברים, אלא 'נראה' מלשון 'רואה אני את דברי אדמו' (כתובות קח: ועוד), וכשימצא חן בעיניו כבר יעשה כל השתדלות שגם הוא ישיג מעלה זו.

ואולי יש לפרש כוונתו באופן נוסף, דעל מה שזכר במלחמת מצוה אין חסרון דבר שלא בא לעולם, שהרי הטעם שאין קונים ומקנים דשלב"ל הוא משום חסרון בגמירות דעת (עי' נמוקי יוסף ב"מ סו:), והיציאה למלחמה יסודה בעזר ואומץ מתוך בטחון בה' שומר ישראל שבוודאי ינצחו את האויב, ולכן מראש יכלו לגמור בדעתם להקדיש את השבי מהמלחמה. והדברים נוגעים למלחמת היצר, שמוכרחים לצאת למלחמה תמידית זו מתוך אמונה שבוודאי נצח ונכבוש, כי עצם הספק יכול לגרום לנפילה, ולהיפך עי" שאנו משליכים בטחונינו על ה' שנוכל לכובוש, זה גופא מסייע להתגבר על היצר.

(עברא דדשא ח"ב עמ' קצא-קצג)

ודייקא בכה"ג מיקרי נודר על דבר שלא בא לעולם, כי הרכוש לא היה קיים אז. ואמר לי הבית ישראל זי"ע לשאול את כ"ק אאז"ל קושיא זו.

וכ"ק אאז"ל תירץ דהרי מבואר בגמרא (קידושין סב:) לגבי שפחה קודם שנשתחררה ותרומה קודם שנתלשה, דגם דבר הנמצא בעולם אם אינו שלו חשיב כלא בא לעולם, וכן בכ"מ בש"ס, ולכן קושיית האחרונים במקומה עומדת. ובאמת צ"ב טובא מהי תמיהת הבית ישראל זי"ע.

וי"ל שכונת הבית ישראל זי"ע דנהי דאף מה שאינו שלו דינו כדשלב"ל שאי אפשר להקנותו, מכל מקום כשבאים להוכיח דאף דמשום קנין לא מועיל אבל מדין נדר חל, בעינן הוכחה מוכרחת [וכמ"ש חז"ל (כתובות מה:)] לא תילו בתר איפכא, ועל כן לא היה אפשר להוכיח מפסוק זה אלא בדבר הנמצא לפניו כמו ערי הכנעני, אבל במקדיש דבר שעדיין אינו בעולם כלל אולי לא מהני גם מטעם נדר, מכיון דזה חמיר יותר מדבר שבעולם ואינו שלו, כדמצנינו סברא זו בראשונים [עי' רמב"ן ושא"ר ר"פ המפקיד, וכן תוס' ב"ב עט: וכתובות נח: וראשונים שם, דיש חילוק בין דבשלב"ל ואינו שלו לדבר שאינו קיים כלל, ועי' רשב"ם ב"ב קנו. ד"ה אליבא וד"ה אלא כי ורש"ש שם, ועי' ס"ט פ"ב ממכירה ה"ג ושעה"מ סי' רטז סק"ב, ועי' פוסקים ח"מ סי' רט], ועל כן מייית הרמב"ם דייקא הפסוק דיעקב.

ויש ללמוד מזה לעבודת ה', שדבר שישנו בעולם אף שאינו שלו אינו רחוק כ"כ כדבר שאינו בעולם כלל, ועל כן כשרואים מעלה בעבודת ה' וקנין רוחני שהשני כבר השיג, יותר קל גם לו להשיגו, ועי"ד שאמר הבית

כתיב (חקת כא, ב) 'וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן נתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם', ובאחרונים (עי' המצוין בס' המפתח) הקשו על מש"כ הרמב"ם (פ"ו מהל' ערכין ותרומין הל' לא-לג) יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו וכו', ראייה לדבר זה, מה שאמר יעקב אבינו (בראשית כח, כב) 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', ונאמר (שם לא, ג) 'אשר נדרת לי שם נדר', עי"ש, דאמאי מוכיח מעיקב אבינו שהוא קודם מתן תורה [ודנו אי למדין מקודם מתן תורה, עי' ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה, שדי חמד כללים א אות שכה ופאה"ס סי' קלה סק"י, בית האוצר כלל א סק"ד וכלל צט], הו"ל להוכיח ממקרא מלא דפרשתן 'וידר ישראל נדר וגו' אם נתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם', דמזה מוכח שאף אחר מתן תורה שייך לידור אף בדשלב"ל.

והנה קושיא זו שלכאורה יש ראייה לדין הרמב"ם גם מפרשתן היתה שגורה בפ"ק של הבית ישראל זי"ע בשם אביו האמרי אמת זי"ע [והבית ישראל זי"ע היה מגדיל הקושיא מהא דאף הראב"ד הסכים בזה עם הרמב"ם]. וזכורני שבבבחרתי בשנת תשל"ד כשהייתי בקידוש אצל הבית ישראל זי"ע, תמה מה קושיא היא זו, הרי מה שהחרימו לשמים - הגוים ורכושם - כבר היו בעולם, רק שהיו צריכים לילך ולכושם, משא"כ שם אצל יעקב"א כשאמר 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך' לא היה לו אז שום רכוש, וכמו שאמר (בראשית לב, יא) 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה', וברש"י שם 'לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא במקלי לבדי', ורק עשרים שנה אח"כ הוא רכש שם רכוש,

אין לנו שיור רק התורה הזאת

ידיעה, אלא גם ליראת שמים ולחסידות לא תהיה קיום, כי אין את היסודות הנכונים שהוא התורה, ואין זה אלא רגש ודבר חיצוני. יש לשנן ולהחדיר בעומק הלב דברי הרה"ק מקאצק זי"ע שאמר קודם הסתלקותו מעין צוואה לדורות 'מי שיניח את ראשו בתורה הנני ערב בעדו שיהיה ממנו כזה וכבא, ומי שילך עם רגש ריקם ילך לנוקבא דתהומא רבה' (עי' שם משמאל תרומה תער"ב), וכידוע שצדיקים זי"ע הגדירו את הבית ישראל זי"ע כקאצקער חסיד, זו היא העיר וזו היא הדרך, וזה מה שהנחיל לנו, לא להסתפק בדמיונות שוא, וברגשות ריקם של חסידות, אלא להשקיע את כל החושים בתורה הק'. כשלומדים בספרו הק' 'בית ישראל', ורואים תביעותיו ודרישותיו, קדושה וטהרה התגברות על היצר וכו', צריכים גם לדעת שהדרך היחידה להגיע לכל זה הוא רק ע"י הכלי זיין האמיתי כנגד היצר הרע, ע"י שמשקיעים כל הרצונות והתאוות בתורה הק', רק ע"י אפשר להתגבר על מזימות היצר ולהתעלות בקדושה וטהרה, וכמוזכר פעמים רבות בבית ישראל שאין לנו שיור רק התורה הזאת.

(עברא דדשא ח"א עמ' טפג-טפד)

כידוע שהבית ישראל זי"ע נתן עינו ולבו על לימודם של הבחורים, ותמיד השגיח בעין פקוחה עלעל סדר לימודם וניצול הזמן בשלימות במשך כל שעות היום, תמיד דירבן ודחף את הבחורים לתורה, לשבת וללמוד בהתמדה, שזהו הדרך היחידה שבידינו להשרות השכינה במעשי ידינו, מלבד מה שעמל ויגע כל ימי חייו להרבות קדושה וטהרה בישראל, ולהחדיר יראה טהורה בלבבות בני ישראל, הקב חומטין שיש לערב בתבואה (עי' שבת לא.), אלא שעל האדם להיזהר שאל יטעה את עצמו לומר שאם הקב חומטין כ"כ חשוב שמבלעדי אומרים לו 'מוטב אם לא העליתה', א"כ יכול הוא להסתפק רק בקב חומטין, ואין צורך בתבואה כלל, כי בוודאי גם על זה נאמר 'מוטב אם לא העליתה', וצריכים גם את התבואה גופא, כי אין שום תועלת מקב חומטין בלבד (עי' ח' חת"ס שבת שם), וכדאיתא במשנה (אבות פ"ג מ"ז) אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה. יראת שמים וחסידות בלי תורה אין לזה שום ערך כי אינה יראה אמיתית ואינה מתקיימת (עי' פני מנחם ויגש עמ' שסח), כמ"ש חז"ל (שם פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ואין הכוונה רק כפשוטו שיכשל בעבירות מחמת חוסר

ראשית חכמה ברחוב

עלינו לזכור ולשנן לעצמנו שאנו חיים היום בעולם שהאוויר מזוהם ומשוקץ ביותר, אם בזמנו אמרו שהבית ישראל זי"ע העדיף את שעות הבוקר לפי שהאוויר עדיין נקי מעבירות, כי כולם ישנים ועדיין לא קלקלו את האוויר הטהור. מה נענה אנן אבתריה, הלא היום ההשחתה היא נוראית, וכל אחד ואחד יודע זאת היטב שהאוויר מזוהם ביותר בכל מיני פיתויים שהיצר הרע ממציא חדשים לבקרים, ועלינו להתאזר בגבורה כנגד כל המפריעים שרוצים לקרר האש והתלהבות דקדושה, ולא להיגרר ח"ו אחר פיתויי הרחוב.

זכותו של אותו זקן הרבי הבית ישראל זי"ע שמסר נפשו על כך מסייע בעדנו, וכמ"ש כ"ק אאז"ל דמובא בשם הרה"ק מברדיטשוב זי"ע שלימד זכות על ישראל ואמר רבונו של עולם הרי אינך בא בטרוניא עם בריותיך, ומה רצונך מבניך, הרי אילו היה היצר הרע בארון הספרים, וספר ראשית חכמה עם שחר הגן עדן ועונשי הגיהנם מוצגים בראש כל חוצות, לא היה שום אדם בא לידי חטא, אולם היצר הרע בוער ברשות הרבים, ואילו הראשית חכמה טמון בארון הספרים, ואמר כ"ק אאז"ל שהבית ישראל זי"ע עמל והתייגע להציב את ה'ראשית חכמה' ברחוב העיר ולהטמין את היצר הרע בארון, דהיינו שלא להיגרר אחרי האוויר המזוהם.

(עברא דדשא ח"א עמ' נב)

בדברי רבי דיו"כ מכפר אף לשאינם שנים

בבית ישראל (ויחי תשכ"ה ד"ה ויראו) כתב 'עפ"י דברי הרבי מקאצק על יו"כ שמכפר אפילו לא עשה תשובה שלימה, כדי שיוכל האדם לשוב אל ה' אחר הכפרה', לכאורה קאי לרבי דמכפר לשאינם שנים כלל [וכמ"כ (שם תש"כ ד"ה ענין) 'כאשר הגידו בשם קאצק ז"ל על יו"כ מכפר לדברי רבי בלי תשובה, כי ע"י שיוה"כ מכפר יכול האדם אח"כ לשוב באמת'], ואמאי נקט לשון דמשמע דמקצת תשובה בעינן. ואולי כוונתו דכיון דאין מכפר על המבעט (כריתות ז.), וכן אינו מכפר על עונש כרת של יוה"כ (עי' שבעות יג.), א"כ בעינן הרהורי תשובה כל שהם, ואף שאינם על חטאי המסוימים, ועל כן נקרא חסר תשובה 'שלימה'. או דהבית ישראל זי"ע בא להטמין ברמ"ז גם לרבנן דבעינן תשובה, דעכ"ז לא הוי תשובה שלימה כראוי לנו, ודין גרמ"א דעשירא"ה להגיע לתשובה אמיתית וגמורה. ועי' אבנ"ז (אהע"ז סי' קכד סק"ה) דבעל עבירה שהיה בבית"ל והתוודה אף מן השפה ולחוץ, שאין וידיי כזה מכשירו לעדות, הו"ל כפרה, ומה שמתכפר זה עצמו גורם הרהורי תשובה. וצ"ת מאי טעמא יתכפר בלי תשובה, ואולי יש תשובה מעט אך לא סגי בה להתכשר לעדות אף דמהניא לכפרת יוה"כ פ' [ומה שאמרו לרבנן דלא מהני ל'שאינם שנים' היינו בלי וידי], או דכח הציבור מהני גם לזה כמ"ש כ' בעברא דדשא ח"א עמ' קעב בהערה.

(עברא דדשא ח"ב עמ' רנה-רנו)

הבן יקיר לי אפרים

ידוע מה שהיה מרגלא בפומיה דהבית ישראל זי"ע בשם האריז"ל על הפסוק (ירמיה לא. יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים', שהכוונה לאפגעיהטנע קינד, זרעו של יוסף. ויש לפרש כוונת המשך הפסוק 'כי מדי דברי בו זכור ואזכרנו עוד', שהקב"ה זוכר את ה'עוד' שהוסיף מעצמו, דהיינו העבודה של קדש עצמן במותר לך, להישמר בקדושה וטהרה יתירה גם בעניני הרשות, כי זה העבודה במידת יוסף הצדיק להגביל ולעצור עצמו בדברי הרשות, ולהוסיף להב דקדושה בתורה ומצוות.

(עברא דדשא ח"א עמ' קצב)

אשר קדשנו במצותיו

עצמו מכל רע, ובמיוחד כשמקדש את עצמו בסתר ובמחשבה שבלב להיות נבדל מכל דברים מגונים, על ידי זה זוכה לבוא לקדושה בהתגלות (עי' שפ"א אמור תרל"ח). והתכלית של הלאוים ואזהרות הוא לשמור את האדם שלא יפגם ויתקלקל, אלא ישאר בקדושתו, וע"י 'סור מרע' ושמירת הלאוים כראוי, זוכים לקדושה יתירה בקיום מצוות עשה - 'עשה טוב', והיא הכנה שיוכל לקיים את המצוות בקדושה וטהרה ולהתקרב אל ה' (עי' שפ"א שבועות תרל"א, ולקוטים לקהלת ד"ה שמח). וזהו המכוון במה שמברכים אשר קדשנו במצותיו - הקדושה יתירה שמקבלים בעשיית המצוות, הוא ע"י וצונו על העריות, שהקב"ה נתן לנו לאוים אלו, לקדש אותנו.

(עברא דדשא ח"א עמ' תל-תלא, עי"ש באורך)

הרא"ש (כתובות פ"א ס' יב) מקשה על נוסח ברכת אירוסין ונישואין 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות', וז"ל 'ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה, והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט, ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן'. ובשבע ברכות של אחי הגדול מהרי"ע מ'שליט"א, תירץ הבית ישראל זי"ע שהרי אמרו חז"ל (ויק"ר כד, ו) 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה'.

והמכוון בדב"ק, כי מלבד מה שמבואר בשפת אמת בכמה מקומות לפרש מאמרם ז"ל 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה', שע"י שמירת הגדרים בלבד זוכים לקדושה, אלא עוד יותר מזה כי אמנם הלאוים דעריות הם שב ואל תעשה, אך מי שמקיים אזהרות אלו, ושומר את

ארפא משובתם אוהבם נדבה

כפי שכולם יודעים שאצל הרבי הבית ישראל זי"ע אם הרחיק מאן שהוא שנכשל בדבר מה, ורצה שיחזור לקרבו, היה צ"ל 'אכן לא הייתי בסדר אבער איך נעם זיך פון היינט און ווייטער', וכשהיתה החרטה באופן זה חזר ונתהפך להיות בבחינת אהיה אשר אהיה בכל מצב שהוא, ושב ורפא לו, וזה שאמר הכתוב (הושע יד, ה) 'ארפא משובתם אוהבם נדבה', נדבה דייקא, מה שנדבה רוחו להתעורר.

(עברא דדשא ח"א עמ' נה)

כידוע, דילג הבית ישראל זי"ע בתשל"ז על ההלל והתפלל שחרית בציבור ומוסף אחה"צ, וכן גם השפת אמת זי"ע כנודע דילג הלל בר"ח שבט תרס"ה באמרו "לא המתים יהללו". ובשעתו שמעתי כמדומה מאדמו"ר זצ"ל כעין תמיה איך הי' שרי להם לדלג. אך לא הובן אצלי התמיה, כי הרי יש מחלוקת אם ביחידות גומרין את ההלל בראש חודש או רק בציבור, ונחשב רשות ולא חובה.

(מתוך מכתב ה' אד"ר שעת"א דחדוותא לפ"ק)

בס"ד, כ' אד"ר שעת"א דחדוותא לפ"ק, פעה"ק ירושלת"ו.
לידידי הרב ר' ... נ"י.

אחדשה"ט.

התענגתי והתרגשתי מאוד למקרא זכרונותיך מהבית ישראל זי"ע, כמדומה שקוראיהם נחלקים לשני סוגים: מי שראה וחווה בעצמו את הדברים, ומי שלא זכה אלא להתוודע להם מפי הכתב, והרי אין עט - ולו של המוכשר שבסופרים - שתוכל להעביר את אשר ראה וחווה הסוג הראשון, אשרי מי שחמאן!

חשוב בעיני - מבחינה הלכתית - הסיפור שבשבע עשרה דקות אחר השקיעה, התיר לאכול ולשתות במוצאי התענית, שמעתי זאת בעבר מספר פעמים מר' בונם קורניק ז"ל שבסתם תענית הורה לו הרבי להמתין עד 17 דקות, בתשעה באב עד עשרים ושנים או עשרים וחמש דקות(!), והרי הוא זצלה"ה היה ממרי דעובדא, ומעשה רב לנהוג כן על פיו (למרות שיש כו"כ מחמירים שאחריהם נגררים הלוחות הנפוצים).

ובוודאי נחת רוח לרבי זצלה"ה בראותו בין אלפי האילנות שבכרמו, את אילנו של ר' ... ופירותיו ופירות פירותיו, זרע ברך ד' לתפארת בית ישראל, כן יתן השי"ת וכן יוסיף.

ידידו המברכו בכריו"ג ובנהו"מ עם כל אשר לו
שאוּל אלתר